

ПСИХОЛОГІЯ КОРУПЦІЇ

А.О. Чхайдзе

кандидат психологічних наук, старший викладач

кафедри практичної психології Херсонський державний університет

Проблема впливу корупції на розвиток суспільств цікавили багатьох мислителів: від Сократа, Платона, Арістотеля – до Макіавеллі, філософів-утопістів, прагматиків та ін. Окремі спостереження щодо наслідків політичної корупції в історичному контексті знаходимо в працях В. Вундта, Г. Лебона, Г. Тарда, А. Адлера, К.-Г. Юнга, Е. Фромма, Т. Адорно, В. С. Макаруча [2, с. 35], Ю. В. Кузовкова [1, с. 26], І. Лесні та ін. Дослідники зважили на те, що політична корупція має глибокі історичні та психологічні коріння, вона впродовж історії впливала на суспільну психологію та розвиток народів.

Важко і, можливо, контр-інтуїтивно помістити людей в лабораторні ізольовані умови, щоб пояснити їх поведінку, але є деякі риси особистості, які підвищують толерантність до корупційної поведінки. За словами Del Fabbro, ці характеристики включають:

- Погіршення емпатії – люди намагаються поставити себе на місце іншого або зрозуміти, як їх дії можуть вплинути на добробут когось іншого;
- Егоцентричність – люди віддають перевагу власним потребам перед потребами інших;
- Маніпуляція – люди оманливо впливають на системи чи сприйняття інших людей;
- Право – люди вважають, що вони заслуговують на успіх або на задоволення своїх потреб більше, ніж інші, і що вони заслуговують на особливе ставлення;
- Схильність проєктувати вину на інших – люди уникають брати на себе відповідальність за свої дії [3].

А. Моердук зазначає, що інші характеристики, пов'язані з корупцією, включають: поведінку індивіда, який шукає гострих відчуттів, необхідність

миттєвого задоволення, ризиковану поведінку та сильну потребу у владі [5, р. 102].

У своїй дисертації про корупцію в державному секторі Е. Grobler зазначає, що люди є вкрай жадібними. Деякі люди можуть містити позиви до самозбагачення та миттєвого задоволення; інші не можуть. Ті, хто постійно відчуває потребу в накопиченні багатства, можуть скористатися будь-якою можливістю зробити це. Якщо мова йде про корумпованих державних чиновників, якщо є перспектива самозадоволення, вони, ймовірно, схоплять її обома руками, якщо за ними не проводити ретельного моніторингу. Е. Grobler вважає, що в урядах бракує моніторингу та підзвітності, що відкриває потенціал корупції [4].

Однак вона також вказує, що корупція часто вчиняється для доповнення недостатнього доходу, особливо серед низькооплачуваних державних службовців. Дихотомія – це гроші за жадібність проти грошей на потреби.

Фахівець з питань безпеки Брюс Шнайер, який пише про психологію шахрайства, вважає, що люди вчиняють корупційні дії та шахрайство, тому що люди подобаються один одному. Оскільки ми любимо один одного, особливо людей, з якими ми можемо ототожнюватись, ми не вважаємо наші дії в цьому стосунку неетичними. Наприклад, комунальний службовець з питань закупівель присуджує тендер своєму другу – офіцеру та його другу. Виходячи з цієї дружби та вірності, вони не бачать свої дії корумпованими.

Це може здатися трохи зворушливим, але це пояснює існування павутинок корупціонерів, пов'язаних разом. Ніколи самотня людина не має вигоди; завжди є групи людей, які отримують прибуток. А. Moerdyk заявляє, що певні культурні цінності, такі як «потреба в спільному догляді та турботі», можуть призвести до тиску, щоб поводити себе корупційно. «Схильність до корупції може полягати в потребі певних людей ділитися та піклуватися, наскільки це може бути простежено до жадібності, почуття права та необхідності вважати його успішним», – каже він [5, р.126].

Del Fabbro зазначає, що мораль та етика особистості ґрунтуються на процесі соціалізації, а також на моделюванні та вихованні у батьків чи вихователів – по суті, ми вчимося поведінці в наших батьків та вчителів. Свою точку зору озвучив колишній головний психолог Індійської комісії з питань суспільних служб, N.P. Upadhyay. Корупція, каже N.P. Upadhyay, – це антигромадська діяльність, яка засвоюється через погане батьківство [3].

«Особистість кожного – це творчість його сім'ї. Сім'я забезпечує рамки, в яких люди можуть знайти коріння, наступність та почуття своєї приналежності. Батьки виступають першими агентами соціалізації. Особливо, здорове сімейне оточення завжди зберігає дисципліну, уроки моралі та слухняності. В основному такі різноманітні ефективні уроки дають добрі манери, свободу корупції та набуту інтегрованої особистості», – зазначає N.P. Upadhyay.

Але він і Del Fabbro погоджуються, що морально-етичний розвиток людини може порушувати важкі соціальні та економічні обставини, в яких особисте виживання надає пріоритетну перевагу перед усім [3].

А що з думками громадськості, яка дозволяє корупцію? Культура корупції має руйнівні наслідки для економіки України і пошкоджує довіру населення до ключових інституцій, але найгірший вплив буде спричинено майбутнім поколінням, які виростуть, вважаючи, що виплата хабара поліцейському прийнятна або що купувати посвідчення водія нормально.

Література:

1. Кузовков Ю. В. Мировая история коррупции. В 2 томах. Москва : Анима-Пресс, 2014. 137 с.
2. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Київ : Атіка, 2007. 624 с.
3. Del Fabbro M. Un punto di riferimento per l'odontoiatria digitale. *Dental Cadmos*. 2014. No. 82(3), pp. 135-136.
4. Grobler E., Joubert S.J. Corruption in the Public Sector: The Elusive Crime. *Acta Criminologica*. Southern Africa, 2004. No.17. pp. 90-102.
5. Moerdyk A. The principles and practice of psychological assessment. Pretoria: Van Schaik, 2015.226 p.